

Sagan om Gösta Eriksson

Det var en gång en liten rödhårig pojke som hette Gösta. Han föddes inte så långt härifrån för länge, länge sedan på Rydboholms gård i detta som då kallades Svealand. Vid den här tiden hade Nordmän och Svear sedan länge slutat fara i vikingaskepp över vattnet för att röva och upptäcka främmande länder. Nu kom det i stället människor söderifrån och började sälja varor i Svealand. Man hade börjat gå i kyrkan trots att många människor fortfarande trodde på de gamla gudarna Oden, Tor och Frej.

Göstas familj var en rik familj i landet. Det var Göstas farfar Kettil som hade kommit sig upp. Göstas pappa, Erik Johansson, var släkt med den store Sten Sture, en mycket rik och mäktig man vid den här tiden som hade många soldater och riddare. Om Sten Sture hade bestämt något i Svealand, ja då blev det så. Han var nästan som en kung och hade många vänner på andra stora gårdar i landet. Men han hade också fiender som ville ha del av makten. I Götaland, som låg lite längre söderut, fanns det stora gårdar och män som gärna ville bli kungar över både Götaland och Svealand.

Då Göstas familj var på besök på farbror Stures gård pratades det mycket politik – om vem som hade makten, om han var vän eller fiende och hur man kunde få kontroll över handel och sjöfart. Gösta älskade att besöka sin gammelfarbror Sten Sture och tjuvade på sin mor och far så fort han fick tillfälle att han skulle få åka dit. På den stora gården fanns allt han kunde önska sig: Riddare och deras elever som tränade fäktning och krigskonst, spännande möten med beresta människor och annorlunda maträtter och frukter från främmande länder. Det var annat än hemma hos mor och far dit det sällan kom någon på besök och man mest fick kålrötter till middag. Göstas föräldrar var mycket sparsamma. Det var hemma hos farbror Sten som Gösta först fick smaka på socker. Denna läckerhet fanns bara bland kungar och stormän vid den här tiden och vanligt bondfolk hade knappt hört talas om det och än mindre sett det i verkligheten. Den sällsynta skatten skeppades hem till Svealand från sydligare länder och lastades av i Stockholm av långväga handelsmän. Det här tillfället var en sen kväll framför brasan i stora salen hos Sten Sture. Gösta var sex år gammal och satt uppkruken på en av långbänkarna i salen intill sin farbror och några långväga gäster. Plötsligt sträckte någon ut en hand och bjöd Gösta att smaka på

några små bitar som glimmande guldgula och genomskinliga. Tvekande tog Gösta upp en av dem och stoppade i munnen. Gösta sög på den lilla biten och blev överväldigad av smaken. Det var så utsökt gott och smälte i munnen att Gösta blev som tokig i socker från första stund.

- Om jag var kung skulle jag äta socker varje dag, sa Gösta.

Nu skrattade alla i salen och farbror Sten nöp honom i kinden.

På den stora gården hos Sturarna fick Gösta också vara med sina kusiner och jaga rådjur och harar i skogarna och lära sig fäktas och förstå hur man skulle bete sig bland kungar och stormän. Till gården kom många resande på besök. Då man satt framför den stora elden i salen om kvällarna kunde man få höra spännande berättelser om vad som hände i landet. Om de blodtörstiga Götarna som försökte ta över Svealand och om den danske kungen Kristian som var på krigsstigen och ville utöka sitt rike. Om den mäktiga Hansan som hade makt över hela Östersjön. Den som hade Hansan i sin hand hade också makt över havet. Över sockret, tänkte Gösta. Han lyssnade intresserad till alla berättelser och frågade nyfiket om han fick tillfälle, för att förstå bättre vad det egentligen var som hände i landet. Han tyckte att det var mycket spännande med alla historier om krig. Det var som en saga – en äventyrssaga. Och han avgudade sin farbror för hans stora skratt och hans spännande liv. Han hade allt som Gösta saknade hos sin egen far. Sten dog så småningom i en strid med den fruktade danske kungen Kristian men ersattes av Göstas kusin Sten den yngre som också kämpade för att få makten i riket.

Det år Gösta skulle fylla 12 tjtade han om att få åka till Sturarna för att gå i skola och lära sig mer om fäktning och krigföring.

- Den otacksamma slyngeln, muttrade Göstas far. Han borde lära sig att arbeta och hjälpa till istället för att ränna runt hos Sturarna och prata med alla främlingar. Han vet ju inte hut, den pojken!
- Men han kanske lär sig ett och annat, tyckte Göstas mamma. Och det kan vara bra för flickorna också. De är ju snart giftasvuxna....

Men hennes make Erik såg fortfarande skeptisk ut.

- Vad ska det leda till? Här hemma finns mycket att sköta, knorrade gubben.

Men Gösta fortsatte att tjata på sin far och en dag meddelade föräldrarna att hela familjen skulle till Sturarna över sommaren. Göstas tre systrar blev överlyckliga.

- Du kan verkligen prata du Gösta, viskade hans syster Margaretha, jag trodde väl aldrig du skulle kunna övertala far.
- Nu är ni skyldiga mig en tjänst, sa Gösta, som var snabb att dra fördel av vunna segrar.
- Säg vad du vill ha! Margaretha tyckte han förtjänat något ordentligt i utbyte då han lyckats övertala deras tjurskalliga pappa.

Gösta tänkte efter.

- Jag vill ha allt ditt socker i sommar! viskade han. Och så fick det bli.

Sommaren var precis så underbar som de hade kunnat drömma om. De fick rida på sina favorithästar och kalasa på gårdens vilt. Och vid flera tillfällen bjöds det godsaker framför brasan och Gösta fick sina systrars del av sockret. Barnen umgicks med sina kusiner och alla ungdomar spenderade tid i skog och mark med hästar, bad och jaktutflykter. Allt var precis så bra som man kunde önska sig förutom att Gösta framåt höstkanten började känna lite värk i höger käke. Det började som ett svagt molande i höger kind och höll honom vaken ett par nätter. Men sedan försvann det.

När sommarsäsongen var slut det året åkte familjen hem. Men Gösta fick återvända då han blev 15 år för att gå i lära till riddare. Han blev så småningom duktig på fäktning och var stor och reslig och tränade gärna. När han blev 18 fick han erfaren gammal lärare, Hemming Gahde – Gadden som hade hjälpt farbror Sten att komma till makten och dessutom varit ambassadör hos påven i Italien. Han hade mycket att berätta. I stora salen fick Gösta under åren höra många historier. Men med tiden hade historierna förändrats. Gösta såg män som hade blivit jagade på flykt från sina gårdar och andra som hade förlorat ett öga eller en arm i strid mot fienden i någon avlägsen skog men lyckats fly och undkomma. Alla berättade de sin historia och Gösta började ana att detta med kriget kanske inte bara var spännande utan också hemskt. Hemskt som en utbränd gård där alla hus och djur bränts ned försvunnit upp i rök. Hemskt som en hungrande familj där barnen grät sig till sömns för att de inte hade något att äta. Hemskt som en ensam människa på flykt som inte längre hade någon familj att komma hem till...

Den danske kungen Kristian ville ha makten i riket och hotade ta över Svealand. Många blodiga kamper utkämpades av Sturarna och deras bundsförvanter. Gösta gjorde alltid sitt bästa och var mycket lojal till Sturarna som räknade honom som en i familjen. Gösta deltog i slaget vid Djurgården i Stockholm då han var 18 år och han kunde minnas lukten av blod och de lemlästade människorna. Han tyckte inte längre att krig var något roligt och spännande. Men det var något som var oundvikligt om man ville försvara sin rätt.

En sensommarväll på Sturarnas gård stod Gösta och tittade ut över den nedåtgående solen som glittrade i sjön bakom träden. Han var 22 år gammal. Då hörde han plötsligt något illavarslande - en gök som gol ifrån söder. På den tiden sa man att "södergök är dödergök". Det betydde att någon snart skulle dö. Gösta hörde fågeln och tänkte på det gamla ordspråket och rös lite grann i den svala augustikvällen. Han hörde hovar på borggården och gick ned för att titta vem som kommit resande denna kväll.

Då han öppnade den tunga träporten till salen möttes han inte av skratt och matos som han var van vid. Därinne var stämningen tryckt och några danska knektar stod i ett hörn och väntade medan kusin Sten satt med pannan i djupa veck i sitt högsäte och talade lågmält med några andra riddare. Han vinkade på Gösta.

- Kung Kristian har skickat bud, viskade han. Danskarna ligger för ankar utanför Muskö. Men kungen vill träffas och prata fred vid Västerhaning Kyrka, sade han. Men först vill han ha en säkerhet..
- Kan man lita på kungen? Undrade Gösta.
- Han ger mig inget val, medgav Sten Sture den yngre med kvävd röst. Ni är fem man som måste åka. Ni är mina bästa män. Skulle kungen bryta sitt löfte får ni försöka hämnas.

Gösta red samma kväll tillsammans med sin lärare Gadden och tre andra riddare, ledsagade av danska knektar, för att möta kung Kristian. Men kungen gick aldrig iland för att förhandla med Sten Sture som han sagt. Istället reste han tillbaka till Danmark med sin gisslan och kastade Gösta och de andra riddarna i danska fångelser.

Två år senare stupar även Sten Sture den yngre i ett slag mot kung Kristian som nu tar makten över Svealand och Götaland. Göstas mor och systrar tas till fånga och alla utom en av hans systrar dör i danska fångelser. I Stockholm samlar kung Kristian många stormän från Svealand, däribland Göstas far, för att fira att Kristian blivit kung av Sverige. Men istället för att hålla fest låter han hugga huvudet av allesamman på ett torg i gamla stan. Denna blodiga händelse brukar kallas "Stockholms blodbad".

Efter 3 år i dansk fångenskap lyckades Gösta fly och övertygar många av sina medfångar att vända sig mot den danska kungen för att göra uppror. Han lånar pengar av rika tyska handelsmän och reser till Dalarna för att söka stöd hos de lokala stormännen. På en resa mellan Sälen och Mora övertalar han många att stötta honom i ett uppror mot kung Kristian. Till minne av Göstas resa i Dalarna kör vi än idag Vasaloppet i Sverige. Gösta Eriksson Vasa vann till sist över danskarna och kröntes till Kung Gustav Vasa av Sverige den 6 juni 1523. Idag firar vi Sveriges nationaldag till hans minne.